

KIRILGAN SEKİZLİ ÜLKELERİNİN ORTA GELİR TUZAĞINA UZAKLIĞININ ÖLÇÜLMESİ: KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ

Furkan YILDIZ

Dr. Kırklareli Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü

furkan.yildiz@klu.edu.tr

Yüksel BAYRAKTAR

Prof. Dr. İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, İktisat Bölümü

yuksel_bayraktar@yahoo.com

Özet

Amaç: Ülkeler arasındaki gelir farklılıkları, iktisadi büyüme literatüründe her zaman merak uyandıran bir problem olagelmıştır. İktisat literatüründe bu problemin kaynağını araştırmaya yönelik farklı yöntemlerle yapılmış birçok çalışmaya rastlamak mümkündür. Son yıllarda bu çalışmaların bir kısmı da orta-gelir tuzağı kavramı çerçevesinde yapıldığı için önemlidir. Bu çalışmanın amacı, kırılğan sekizli ülkelerinin farklı boyutlardaki seçilmiş göstergeleri aracılığıyla orta-gelir tuzağına olan uzaklıklarını (tuzağa düşme ihtimallerini) ele almaktır.

Yöntem: Bu amaca yönelik olarak kırılğan sekizli ülkeleri ve yüksek gelişmiş ülkeler seçilmiş göstergeler bağlamında karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir.

Bulgular: i) Orta gelir tuzağına düşme ihtimali en az olan ülke Rusya'dır. ii) Rusya'yı eşit derecede uzaklıkla Hindistan, Şili ve Türkiye takip etmektedir. Ardından Brezilya ve Endonezya gelmekte iken, Arjantin bu iki ülkeyi takip etmektedir. iii) Ele alınan göstergeler ışığında en kötü performansı sergileyen ve tuzağa düşme ihtimali en yüksek olan ülke ise Güney Afrika olarak tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İktisadi Büyüme, Orta Gelir Tuzağı, Kırılğan Beşli

Bilgilendirme: Bu çalışma, -Bayraktar, Y., Yıldız, F. (2017), "Fragile Five and The Middle-Income Trap: A Comparative Analysis", International Congress of Management, Economy And Policy Icomep'17, 20-21 May, İstanbul- adlı bildirinin geliştirilmiş halidir.

MEASURING THE RANGE OF FRAGILE EIGHT COUNTRIES TO THE MIDDLE-INCOME TRAP: A COMPARATIVE ANALYSIS

Abstract

Objectives: Income differences across countries have always been a curious issue for economic growth in literature. It is possible to encounter that, there are many studies with different methods to search the roots of this issue. In recent years, some of these studies have carried out within the concept of middle-income trap. In this regard, the concept of MIT is essential for economic growth. The aim of this study is to investigate the distances of the fragile eight countries to middle-income trap via some indicators from different dimensions.

Methods: In order to achieve this aim, the fragile eight and highly developed countries have comparatively analyzed by using some selected indicators.

Results: i) Russia is the least likely country to fall to the trap. ii) Chile, India and Turkey follow Russia with equal degree. Then come Brazil and Indonesia while Argentina follows these two. iii) within the indicators used, South Africa has the worst position and is the most likely country to fall to the trap.

Keywords: Economic Growth, Middle-Income Trap, Fragile Five

Acknowledgement: This paper is enhanced version of Bayraktar, Y., Yıldız, F. (2017), "Fragile Five and The Middle-Income Trap: A Comparative Analysis", International Congress of Management, Economy And Policy Icomep'17, 20-21 May, 2017, İstanbul.

Giriş

Bir ekonominin gelişmişlik seviyesini yalnız ekonomik büyüme ile açıklamak, üretim yapısının geleneksel mal üretiminden bilgi yoğun malların üretimine doğru dönüşmesi ve refah seviyesini artıran çeşitli sosyal ve kurumsal ilerlemeler gibi unsurları göz ardı etmek anlamına gelir. Bazı ülkeler bu süreci başarılı bir şekilde tamamlayıp gelişmiş ülkeler seviyesine erişirken, bazı ülkeler ise az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülke olarak kalmışlardır. Neoklasik büyüme teorisi, ekonomilerin bir kez büyüme sürecine girmeleri ile birlikte yakınsama hipotezi gereğince uzun dönemde gelişmiş ülkelerle aralarındaki ekonomik farkların kapanacağını ileri sürmektedir. Ne var ki Neoklasik öngörü birkaç istisna dışında gerçekleşmemiş, ülkeler arası gelir farklılıkları kapanmamıştır. Bu durum iktisadi büyüme ve kalkınma literatüründe az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin neden gelişmiş ülke seviyesine erişemediği tartışmasının hızlanmasına neden olmuştur. Bu tartışmanın bir kısmı son yıllarda orta gelir tuzağı (OGT) kavramı çerçevesinde oluşmuştur. Literatürde OGT, iktisadi çerçeveden ele alınmış kavramsallaştırmaların yanı sıra, çok az sayıda da olsa beşerî olgular ve kurumsal farklılıkları da tanımlamak için kullanılmıştır. İktisadi perspektiften yapılan tanımlamalar genellikle kişi başına düşen gelir seviyesi değişimlerine odaklanmışlardır. Bu noktada; kişi başına düşen gelir seviyesi de *mutlak* ve *görece* olmak üzere farklı iki biçimde ele alınmıştır. Üzerinde genel bir mutabakat olmasa da OGT, bir ülkenin kişi başına düşen milli gelir düzeyi bakımından düşük gelirli ülke grubundan orta gelirli ülke grubuna geçmesinden sonra çeşitli ekonomik, sosyal ve kurumsal nedenlerden dolayı yüksek gelirli ülke grubuna geçememesi şeklinde tanımlanabilir. Başka bir ifade ile OGT, ülkelerin orta gelir seviyesine eriştikten sonra orada takılı kalarak yüksek gelir seviyesine erişememesidir.

Çalışmada Kırılğan Sekizli ülkelerinin OGT'ye düşme olasılıkları ölçülmüştür. Çalışmada OGT'nin tanımlanmasına yönelik yaklaşımlar ele alındıktan sonra ilgili literatüre ele alınacaktır. Sonrasında ise seçilmiş ekonomik, beşerî ve kurumsal göstergeler yardımıyla Kırılğan Sekizli ülkelerinin yüksek gelirli ülkeler ile orta gelir tuzağı bağlamında karşılaştırmalı analizine yer verilecek ve bulgulara dayalı politika önerileri sunulacaktır.

1. Kavramsal Çerçeve

OGT, literatürde ilk defa Geoffrey Garrett tarafından "*Globalization's Missing Middle*" adlı makalede ima yoluyla kullanılmıştır. Garrett'a göre 80'li yıllardan itibaren ülkeleri etkisi altına alan küreselleşme, ekonomik büyüme/kalkınma açısından orta gelirli ülkelerde birtakım olumsuzluklar yaratmıştır. Orta gelirli ülkeler, emek piyasalarında ücretlerin artışı sebebiyle basit imalat sanayi üretiminde maliyet avantajlarını yitirmişler ve düşük gelirli ülkelerle rekabet etmekte zorlanmışlardır. Aynı zamanda beşerî sermaye yetersizliğinden dolayı yüksek beceri gerektiren katma değeri yüksek inovasyon malları üreten yüksek gelirli ülkelerle de rekabet edemeyen orta gelirli ülkeler, bu iki ülke grubu arasında rekabet noktasında sıkışıp kalmıştır (Garrett, 2004: 86-94).

Bir kavram olarak OGT ilk defa Indermit Gill ve Homi Kharas tarafından yapılan "*An East Asian Renaissance Ideas for Economic Growth*" adlı çalışmada net bir biçimde kullanılmıştır. Gill ve Kharas'a göre Doğu Asya ülkeleri OGT'den kaçınmak için üç temel dönüşümle yüzleşeceklerdir. Bunlar sırasıyla ekonomilerde üretim ve istihdamda uzmanlaşmanın artmasıyla beraber ürün çeşitlendirmesinin yavaşlaması ve zamanla tersine dönmesi; inovasyon faaliyetlerinin hızlanmasıyla birlikte yatırımın öneminin azalması ve eğitim sisteminin yüksek kabiliyetlerle donatılmış işçiler yetiştirmek üzere dönüşmesidir (Gill ve Kharas, 2007: 17).

Kharas ve Kohli, OGT'yi fakirlik tuzağından çıkararak orta gelir seviyesine erişebilmiş, fakat ekonomik durgunluğa yakalanmış ve gelişmiş ülke seviyesine geçememiş ülkelerin düştükleri durum olarak tanımlamıştır. Bu olumsuz durumun sebebi ise bir yandan düşük gelirli ve düşük ücretli ülkelerin ihraç ettiği mallarla, diğer yandan yüksek beceri isteyen inovatif ürünler üreten ülkelerle rekabet edilememesine bağlanmıştır (Kharas ve Kohli, 2011: 181-182).

Dünya Bankası Atlas Metodunu kullanarak OGT'nin *mutlak* bir tanımını yapmıştır. Buna göre 2016 yılında GSYİH_{KB}'si 1.045\$ ve daha az olan ülkeler düşük gelirli ülkelerdir. 1.045\$ ve 12.736\$ arasında GSYİH_{KB}'ye sahip olan ülkeler orta gelirli, 12.736\$ ve üstünde bir GSYİH_{KB}'ye sahip olan ülkeler ise yüksek gelir grubundadır. Orta gelirli ülkeler de alt-orta gelirli ve üst-orta gelirli ülkeler olarak iki gruba ayrılmıştır. 1.046\$ ile 4.125\$ arasında kişi başına düşen milli gelire sahip olan ülkeler alt-orta gelirli ülkelerken, 4.126\$ ile 12.735\$ arasında milli gelire sahip ülkeler ise üst-orta gelirli ülkelerdir. (World Bank, 2016).

Yukarıda OGT'ye farklı açılardan yaklaşan tanımlamalara yer verilmiştir. Yapılan tanımlamalardan da anlaşıldığı üzere OGT kavramının ihtiva ettiği anlam üzerinde genel bir mutabakata varılamamıştır.

2. Literatür

Yeni bir kavram olan OGT hakkında yapılan çalışmalar incelendiğinde ekonometrik analizlerin yanında betimleyici analize dayalı çalışmaların da yapıldığı görülmektedir.

Vivarelli (2014), yapmış olduğu çalışmada literatürden yola çıkarak OGT'nin nedenlerini saptamış ve tuzaktan kurtulmak için birtakım enstrümanlar önermiştir. Vivarelli'ye göre OGT genel olarak toplam faktör verimliliğindeki düşüş, sermaye yatırımlarının azalan marjinal verimliliği ve daha önemlisi ekonomik yapıda gerekli dönüşümün gerçekleştirilememesinden kaynaklanmaktadır.

Chen ve Dai (2016), teknoloji eksikliği, ücretlerdeki yükseliş, yapısal dönüşüm gibi ekonomik ve yapısal sebeplerin ötesine geçerek OGT'yi politik iktisat yönünden yorumlamışlardır. Yazarlara göre sosyal refah ve politik uygulama arasında bir çıkar çatışması bulunmaktadır. Bir ekonomi önemli bir büyüme performansı yakaladıktan sonra politika yapıcılar, çarpık politikalar üreterek ekonomideki ranta sahip olmak için daha istekli davranır. Ekonomik ranta daha fazla sahip olmak adına üretilen bu politikalar, sosyal refahın azalmasına ve ekonomik kalkınmanın sekteye uğramasına neden olmaktadır. Bu durum ise o ülkenin OGT'ye yakalanmasına neden olmaktadır.

Gürsel ve Soybilgen (2013), Türkiye'nin 2008 krizi öncesindeki yüksek büyüme hızının kriz sonrası yavaşladığını saptamış, bu yavaşlamanın Türkiye'nin OGT ile yüzleşmesine neden olup olmayacağını analiz etmiştir. Çalışmada sermaye birikimi, istihdam artışı ve verimlilik artışı büyümenin kaynakları olarak belirlenmiştir. 2008 krizi öncesi dönemdeki (2002-2008) yüksek büyümenin yüksek yatırımlar, tarım dışı istihdamda yaşanan artışlar, verimlilikte yaşanan kısmi artış ve TL'nin değer kazanmasından kaynaklandığını savunmuşlardır. Yakalanan yüksek büyüme hızının, yüksek cari açık ve bol likidite ortamından dolayı TL'nin değer artışı devam ettiremeyeceği ve emek verimliliğindeki artışın neredeyse sıfıra düşmesi ile sürdürülebilir olmayacağını ifade etmişlerdir. Söz konusu durumun Türkiye için OGT olasılığını artırdığı görülmektedir.

Islam (2013), Çin'in üst orta gelir seviyesine ulaşmasıyla birlikte yüksek gelir grubuna mı geçeceği, yoksa OGT'ye mi yakalanacağı sorusuna cevap aramıştır. Islam, Çin'in adil gelir dağılımı politikasını ihmal etmesi ile birlikte ekonomik dengesizlik, aşırı ve gereksiz yatırım, sürdürülemez büyüme, kendi vatandaşları ile yabancı yerleşik kişiler arasında ayrımcılık, sosyal memnuniyetsizlik, çevrenin bozulması gibi birbiriyle bağlantılı birtakım problemlerin meydana geldiği iddiasındadır. Tüm bu problemlerin en aza indirilmesi için Çin'in gelir dağılımı adaletini yeniden tesis etmesi gerektiği savunulmaktadır.

Yılmaz (2014), Türkiye üzerine yaptığı çalışmada OGT literatürünü inceleyerek Türkiye'yi tuzağa yakalanmış ve yakalanmamış diğer ülkelerle karşılaştırmıştır. İyi organize olmuş yüksek kaliteli bir eğitim sisteminin OGT'den kaçınma noktasında önemli bir parametre olduğu saptanmıştır. Türkiye ve tuzaktan kurtulabilmiş ülkelerin beşerî sermaye yapıları karşılaştırıldığında Türkiye'nin eğitim sisteminin tuzaktan kurtulmak adına kritik bir öneme sahip olduğu ifade edilmiştir.

Yaptıkları çalışmada Kharas ve Kohli (2011), bazı ülkelerin tuzağa neden düştüklerini ve tuzaktan kaçınmak için uygulanması gereken stratejik politikaların neler olduğunu açıklamışlardır. Yazarlara göre OGT'nin sebebi düşük gelirli, düşük ücret seviyesine sahip ekonomiler ile eğitilmiş ve gelişmiş teknolojileri kullanabilen beşerî sermayeye sahip GÜ'ler arasında sıkışıp kalmak, her iki ülke grubu ile de rekabet edememektir. OGT'ye yakalanmış ülkelerin bu tuzaktan kurtulabilmeleri için daha önceki aşamada kullandıkları kalkınma stratejilerinden vazgeçip daha farklı bir kalkınma stratejisi uygulamaları gerekmektedir.

Paus (2012), çalışmasının merkezine orta gelirli ülkelerin geleneksel mal üretiminden bilgi yoğun üretime geçiş sürecinde yaşadığı zorlukları koymuştur. Bu durum orta gelirli ülkelerin OGT noktasında kırılganlığını artırmaktadır. Çalışmada makro-ekonomik çevre, mikro-ekonomik davranış kalıpları ve mezo-ekonomik koşullar bütüncül bir biçimde ele alınmış ve OGT'den çıkış için bu üç katmanın uyumlu bir şekilde işlediği bir yol izlenmesi gerektiği belirtilmiştir.

Jimenez vd. (2012), Malezya ve Tayland'ın OGT'ye düşmemesi noktasında beşerî sermaye yatırımlarının önemini ortaya koyan bir çalışma yapmışlardır. Çalışmada etkili bir eğitim sisteminin çalışanların emek piyasasının talep ettiği yetenekleri kazanmalarında önemli olduğu iddia edilmektedir.

Egawa (2013), Çin, Tayland, Malezya gibi üst orta gelir grubunda bulunan Asya ülkeleri özelinde yaptığı çalışmada gelir eşitsizliğinin ekonomik büyüme performansının azalmasında ve OGT'ye düşme noktasında önemli bir faktör olduğu tespit edilmiştir. Gelirin adil dağılımını tesis edecek önlemleri, tuzaktan çıkabilmek için gerekli politikalar olarak önermiştir.

Woo (2012), çalışmasında Çin'in OGT açısından konumunu incelemiştir. Yazara göre kişi başına düşen geliri ABD'nin kişi başına düşen gelirinin %55'inden yüksek olan ekonomiler yüksek gelirli, %55-20 arası ekonomiler orta gelirli ve %20'den düşük gelire sahip ekonomiler ise düşük gelirlidir. Bu sınıflandırma çerçevesinde Çin'in 2007-2008 döneminde orta gelirli ülke konumuna yükseldiği görülmektedir. Çin'in yüksek gelir seviyesine ulaşabilmesi için işgücü piyasasının serbestleşmesi, finansal sektörün genişlemesi, yargı bağımsızlığı, basın özgürlüğü gibi kurumsal düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

Bozkurt vd. (2014), 1971-2012 arasında yıllık veriler ile Türkiye'nin OGT riski taşıyıp taşımadığını test etmişlerdir. Çalışmada yüksek eğitimde okullaşma oranı ve yurtiçi tasarruf oranının kişi başına düşen gelir üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkiye sahip olduğu ve Türkiye'nin yüksek gelirli ülkelere yakınsadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Eichengreen vd. (2011) yüksek büyüme hızına sahip ekonomilerin büyüme hızlarının ne zaman yavaşlayacağı, büyüme hızlarının yavaşlama zamanlarını etkileyen ülkelere has karakteristik özelliklerin neler olduğu ve özel koşullarının olup olmadığı sorularından hareketle 41 ülkenin ekonomik büyüme performansını yıllık veriler kullanarak 1957-2007 yılları arasını 7'şer yıllık ortalamalarla test etmişlerdir. Çalışmada ekonomik büyüme hızındaki herhangi bir düşüşün *büyümede yavaşlama* olarak tanımlanması, yani OGT'den bahsedilebilmesi için aynı anda gerçekleşmesi gereken üç koşul belirlenmiştir. Bu koşullar, 7 yıllık ortalama büyüme hızının en az %3,5 veya yukarısında olması, 7 yıllık ortalama büyüme hızının bir önceki yedi yılın ortalamasından en az %2 veya daha fazla olması ve ülkenin kişi başına düşen milli gelirinin 10000\$'dan büyük olmasıdır. Büyümede yavaşlamanın belirleyicileri olarak demografi, GSYİH harcamalarının yapısı, beşerî sermaye yapısı, dışsal faktörler, politik rejim, makroekonomik ortam gibi ekonomik sosyal ve kurumsal boyutlar ele alınmıştır. Elde edilen sonuçlar OGT riskinin kişi başına düşen milli gelirin 10000\$-11000\$ seviyelerine çıktığı anda oluşabileceği, büyümede yavaşlamanın daha çok toplam faktör verimliliğindeki düşüşten kaynaklandığı[1], finansal açıklık, dış ticaret hadleri ve rejim değişikliklerinin büyümedeki yavaşlamalar üzerinde anlamlı birer değişken olmadığı, yaşlı nüfus bağımlılığının yüksek oranda olmasının büyümedeki yavaşlamanın anlamlı bir parametresi olduğu, dış ticaret açıklığının daha yüksek olduğu ekonomilerde yavaşlama görülme ihtimalinin daha düşük olduğu şeklinde özetlenebilir (Eichengreen vd., 2011). Çalışma daha sonra 2013 yılında yazarlar tarafından yenilenmiştir. Yeni çalışmada incelenen ülke sayısı 45'e çıkarılmış ve incelenen dönem artırılarak 1957-2010 dönemi ele alınmıştır. Bu yeni durumda OGT riskinin 10000-11000\$ ve 15000-16000\$ şeklinde iki gelir seviyesinde görülebileceği ifade edilmiştir (Eichengreen vd., 2013).

Felipe vd. (2012), 124 ülke için yıllık verileri kullanarak 1950-2010 dönemini kapsayan çalışmalarında bir OGT tanımı geliştirmişler ve ülkeleri kişi başına düşen gelir üzerinden sınıflandırmışlardır. Buna göre kişi başına milli geliri 2.000\$'dan düşük olan ülkeler düşük gelirli, 2.000\$-7.250\$ arasında olan ülkeler alt-orta gelirli; 7.250\$-11.750\$ arasında gelire sahip ülkeler üst-orta gelirli ve son olarak 11.750\$'ın üzerinde kişi başına düşen milli gelire sahip ülkeler YGÜ'ler olarak belirlenmiştir. Bu gelir sınıflandırmasına göre 2010 yılında 40 ülke düşük gelirli, 38 ülke alt orta gelirli, 14 ülke üst orta gelirli ve 32 ülke ise yüksek gelirlidir. Yazarlara göre alt orta gelirli bir ülkenin üst OGT'den kaçınabilmesi için yıllık bazda minimum %4,7 oranında, üst orta gelirli bir ülkenin OGT'den kaçınabilmesi için ise yıllık minimum %3,5 oranında büyümesi gerekmektedir. Ayrıca alt orta gelir seviyesinin başlangıcında bulunan bir ülke en fazla 28 yılda, üst orta gelir seviyesinin başlangıcında bulunan bir ülke ise en fazla 14 yılda yüksek gelir seviyesine erişmelidir. Aksi takdirde söz konusu ülke OGT'ye yakalanacaktır. Yapılan tanımlamaya göre 2010 yılında 52 OGU'nün 35'i OGT'ye yakalanmıştır. Çalışmada OGT'ye yakalanmanın sebepleri olarak ekonomik yapının yeterli ve hızlı bir şekilde dönüştürülebilmesi, ihracat mallarında çeşitliliğin sağlanamaması gibi nedenler sayılmıştır.

Aiyar vd. (2013), OGT'nin belirleyicilerini kullanarak 5'er yıllık frekanslarla 11 periyot olmak üzere 1955-2009 yıllarını kapsayan dönemde çeşitli gelir seviyesinde olan 138 ülkeyi incelemiştir. Çalışmada OGT, ekonomik büyüme patikasından büyük, ani ve sürekli uzaklaşmaların yaşandığı, büyümede görülen yavaşlamaların özel bir durumu olarak tanımlanmıştır. Çalışmanın sonuç kısmında diğer Asya ülkelerine nazaran Malezya, Filipinler ve Çin'in kurumsal yapılarının bozukluğundan kaynaklanan büyüme yavaşlaması riski ile karşı karşıya oldukları; Vietnam, Hindistan ve Endonezya için ise ulaşım ve iletişim altyapılarının eksikliğinden kaynaklı büyüme yavaşlamalarının yaşandığı saptanmıştır. Ticaret yapısı incelendiğinde Tayland ve Filipinler'in aksine Hindistan'ın bölgesel entegrasyonda önemli bir yol kat ettiği gözlenmiştir. Ülkelerde görülen sermaye girişlerindeki ani düşüşler ve ani sermaye çıkışları ile zayıf ihracat yapısı OGT'ye yakalanma açısından önemli faktörler olarak gösterilmiştir.

Robertson ve Ye (2013), OGT'yi refah seviyesi yüksek, dünya teknolojik sınırında ve dengeli bir patikada

büyüyen referans bir ülkenin ekonomik büyüme hızına yakınsama ya da iraksama şeklinde açıklamıştır. Çalışmada referans ülke olarak son 125 yılda ortalama yıllık %1,8'lik bir büyüme performansı gösteren ABD seçilmiştir. 2007'nin baz yılı olarak seçildiği çalışmada ABD GSYİH'sının %8-36'sı kadar kişi başına düşen milli gelire sahip olan ülkeler OGÜ'ler olarak belirlenmiştir. Buna göre 189 ülkenin 46'sı OGÜ'dür. 46 OGÜ'den 23 tanesi ise OGT'ye yakalanmaya aday ülkelerdir. 2016 yılında yazarlar tarafından yenilenen bu çalışmanın sonuçlarına göre OGÜ'lerin sayısında bir değişiklik olmazken OGT'ye yakalanma riski olan ülke sayısı büyük ölçüde azalarak 7'ye düşmüştür (Ye ve Robertson, 2016).

Wu (2014), 1961-2010 dönemini kapsayan çalışmasında 109 ülke için toplam faktör verimliliğinin iktisadi büyümeye olan etkisini incelemiştir. Toplam faktör verimliliğinin teknik etkinlik ve teknolojik ilerlemeden oluştuğu kabul edilmiştir. Çalışmada ülkeler bazında 1961 yılındaki kişi başına düşen gelirlerden hareketle düşük, orta ve yüksek gelirli ülkeler olmak üzere üç farklı ülke grubu oluşturulmuştur. 1000\$'ın altında kişi başına düşen gelire sahip ülkeler düşük gelirli, 1000\$-10000\$ arasında kalan ülkeler orta gelirli ve son olarak 10000\$ ve üzeri kişi başına düşen gelire sahip ülkeler ise YGÜ olarak gruplandırılmışlardır. Analizin başlangıcına tekabül eden 1961 yılında orta gelirli ülke grubunda 61 ülke bulunmaktadır. 2010 yılına gelindiğinde ise 24 ülkenin yüksek gelir grubuna geçtiği, 37 ülkenin ise hala orta gelir seviyesinde kaldığı tespit edilmiştir. Yazar çalışmasını toplam faktör verimliliğinin ekonomik büyümeye katkısı olduğu kabulünden hareketle temellendirmiştir. Buna göre toplam faktör verimliliğinin toplam çıktı üzerindeki etkisi incelendiğinde 1961-1990 yılları arasında tuzağa yakalanmış ülkelerde bu oran %-1,65, tuzaktan kurtulan ülkelerde %7,33, ve yüksek gelirli ülkelerde ise %34,83'tür. 1971-2000 ve 1981-2010 dönemleri arasında bu oranlar ise sırasıyla %12,91, %14,70, %52,41 ve %48,70, %41,43 ve %14,82'dir. Çin 1986 yılında 1000\$'lık bir kişi başına düşen gelire sahip olmuş ve orta gelirli ülkeler grubuna yükselmiştir. Çin'de 1991-2010 dönemi için toplam faktör verimliliğinin büyümeye katkısı %44,85 olarak gerçekleşmiştir. Yüksek faktör verimliliğine sahip olan Çin'in sürdürülebilir büyüme sürecinin aksamadan devam etmesi için bölgesel dengesizlikleri ortadan kaldırması ve toplam faktör verimliliğine önem vermesi gerekmektedir.

Yeldan vd. (2012) tarafından Türkiye için hazırlanan raporda, Türkiye'nin OGT probleminin kişi başına düşen gelirin sadece nicelik olarak belirli bir eşiğe erişmesi ile alakalı olmadığı ifade edilmiştir. Raporda Türkiye bölgelere ayrılmıştır. OGT noktasında risk taşımayan şehirler İstanbul, Sakarya, Kocaeli, Bolu, Düzce, Yalova, Bursa, Eskişehir, Bilecik, Tekirdağ, Edirne, Kırklareli, Ankara ve İzmir'dir. OGT riski taşıyan şehirler ise Antalya, Isparta, Burdur, Balıkesir, Çanakkale, Zonguldak, Karabük, Bartın, Aydın, Denizli, Muğla, Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak, Adana, Mersin, Trabzon, Ordu, Rize, Giresun, Artvin, Gümüşhane, Konya, Karaman, Samsun, Tokat, Çorum, Amasya, Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir, Kayseri, Sivas, Yozgat, Kastamonu, Çankırı ve Sinop'tur. Son olarak OGT'de olan şehirler Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye, Erzurum, Erzincan, Bayburt, Malatya, Elâzığ, Bingöl, Tunceli, Gaziantep, Adıyaman, Kilis, Mardin, Batman, Şırnak, Siirt, Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan, Şanlıurfa, Diyarbakır, Van, Muş, Bitlis ve Hakkari'dir.

Yeldan vd. (2013) tarafından hazırlanan raporun ikinci cildinde ise Türkiye için birtakım OGT'den çıkış stratejileri ortaya konulmuştur. Çalışmada Türkiye için OGT'de olan bölge ve OGT'de olmayan bölgeler ayrılarak gelir farklarına göre her bölge için ayrı ayrı yapısal bir makroekonomik model oluşturulmuştur. Ardından bölgelerin durumuna göre farklı stratejiler önerilmiştir.

Bozkurt vd. (2016), OGT'nin, orta gelirli bir grup ülke kapsamında analizini yapmıştır. 28 ülke için 1982-2012 yıllarını kapsayan ve panel veri analizi yönteminin kullanıldığı çalışmanın bulgularına göre Arjantin, Botswana, Çin, Dominik Cumhuriyeti, Ekvator, Grenada, Kosta Rika, Malezya, Mauritius, Meksika, Panama, Saint Lucia, Saint Vincent-Grenadinler, Türkiye ve Venezuela'nın yüksek gelirli ülkelere yakınsadıkları, yani OGT'ye yakalanma risklerinin düşük olduğu gözlenmiştir. Buna karşın Belize, Brezilya, Cezayir, Gabon, Güney Afrika, İran, Jamaika, Kolombiya, Macaristan, Peru, Tayland, Tunus ve Ürdün'de ise kişi başına düşen milli gelirin yüksek gelirli ülkelere iraksadığı yani OGT'ye yakalanma riskinin arttığı gözlemlenmiştir.

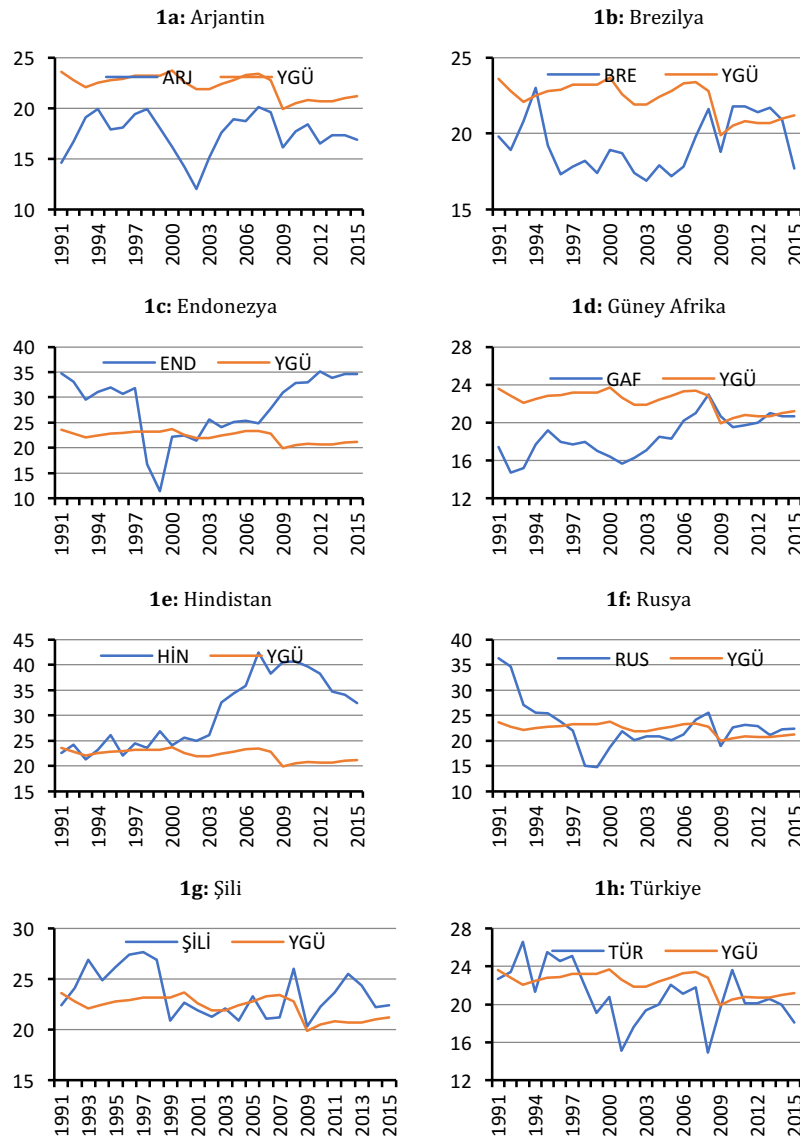
3. Kırılgan Sekizli Ülkelerinin OGT Bağlamında Karşılaştırmalı Analizi

Orta gelir grubunda bulunan Kırılgan Sekizli ülkelerinin seçilmiş ekonomik, beşerî ve kurumsal göstergeleri kullanılarak yapılan karşılaştırmalı analizin amacı, ele alınan ülkelerin OGT'de olup olmadığının tespiti değil, OGT'ye düşme/düşmeme olasılıklarını ölçmektir. Karşılaştırmalı analiz için beşi ekonomik, üçü de beşerî ve kurumsal olmak üzere toplam sekiz adet gösterge seçilmiştir. Seçilen göstergeler OGT literatüründe en sık kullanılan göstergelerdir. Kullanılacak ekonomik göstergeler brüt sermaye yatırımları, enflasyon, reel efektif döviz kuru (REDK), dış ticaret haddi (DTH) ve Ar&Ge harcamalarının GSYİH içerisindeki payı olarak belirlenmiştir. Analizde başvuru beşerî ve kurumsal göstergeler ise yüksek eğitime kayıtlı öğrenci sayısı,

insani gelişmişlik endeksi ve ekonomik özgürlükler olarak belirlenmiştir. Kırılgan sekizli için REDK haricindeki dört ekonomik gösterge yüksek gelirli ülkelerle; REDK ise ABD ile karşılaştırılmıştır. Dört ekonomik göstergenin hepsinde yüksek gelirli ülkelerin verilerinin ortalamasının kullanılmasında göstergelerin yapısı gereği bir sıkıntı bulunmamaktadır. Ancak reel efektif döviz kuru göstergesi her ülkenin ayrı ayrı para birimlerini ilgilendirdiği için söz konusu göstergenin ABD ile karşılaştırılması daha uygun olacaktır. Aynı şekilde daha çok ülke dinamiklerini ilgilendirdiği ve öznel yargılar barındırdığı için tüm beşerî ve kurumsal göstergeler de ABD verileriyle karşılaştırılmıştır.

Sermaye yatırımları ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiye bakıldığında söz konusu iki değişken arasındaki ilişkinin varlığı ve yönü bakımından literatürde genel bir görüş birliği olmamakla birlikte, sermaye yatırımlarının ekonomik büyümeye etkisinin pozitif olduğu görülmektedir (Tyler, 1981; Kormendi ve Meguire, 1985; Levine ve Renelt, 1992; Dritsakis vd., 2006; Pavelescu, 2008; Uneze, 2013; Bal vd., 2016). Grafik 1'de kırılgan sekizli ve yüksek gelirli ülkelerin brüt sermaye yatırımları karşılaştırmalı olarak verilmiştir.

Grafik 1: Brüt Sermaye Yatırımları %GSYİH (1991-2015)

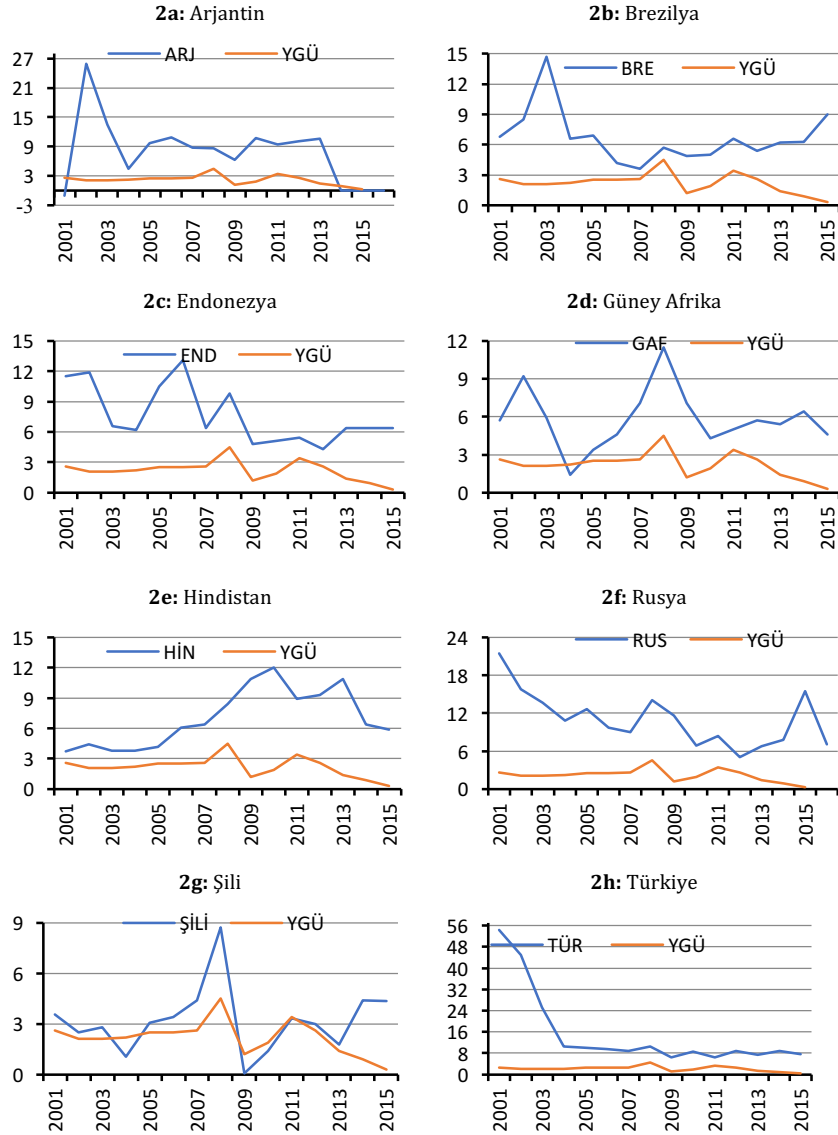
Kaynak: World Bank, World Development Indicators, 2017.

Ülkelerin brüt sermaye yatırımları performansları incelendiğinde Arjantin ve Brezilya haricinde tüm ülkelerin brüt sermaye yatırımları bakımından aşama kaydettiği söylenebilir. Arjantin incelenen dönemin tamamında yüksek gelirli ülkelere göre daha az brüt sermaye yatırımı çekmiştir. Brezilya'nın verilerine bakıldığında 2009-

2014 yılları arasında yüksek gelirli ülkelerle arasındaki farkı kapattığı, ancak 2015 yılında tekrar bir gerileme yaşandığı anlaşılmaktadır. Brüt sermaye yatırımları bakımından en iyi durumda olan ülkeler ise sırasıyla Hindistan, Endonezya, Şili, Rusya ve Türkiye'dir. Özellikle Hindistan'ın verileri incelendiğinde dönemin tamamında yüksek gelirli ülkelerden daha iyi bir performans sergilendiği görülmektedir. Genel bir değerlendirme yapmak gerekirse Arjantin haricindeki bütün ülkelerin bu göstere bakımından aşama kaydettiği ifade edilebilir.

İktisadi büyümenin belirleyicileri arasında sayılan önemli bir diğer göstere de enflasyondur. Grafik 2'de kırılmalı sekizli ve yüksek gelirli ülkelerin 2001-2015 dönemine ait enflasyon verileri bulunmaktadır.

Grafik 2: Enflasyon (2001-2015)

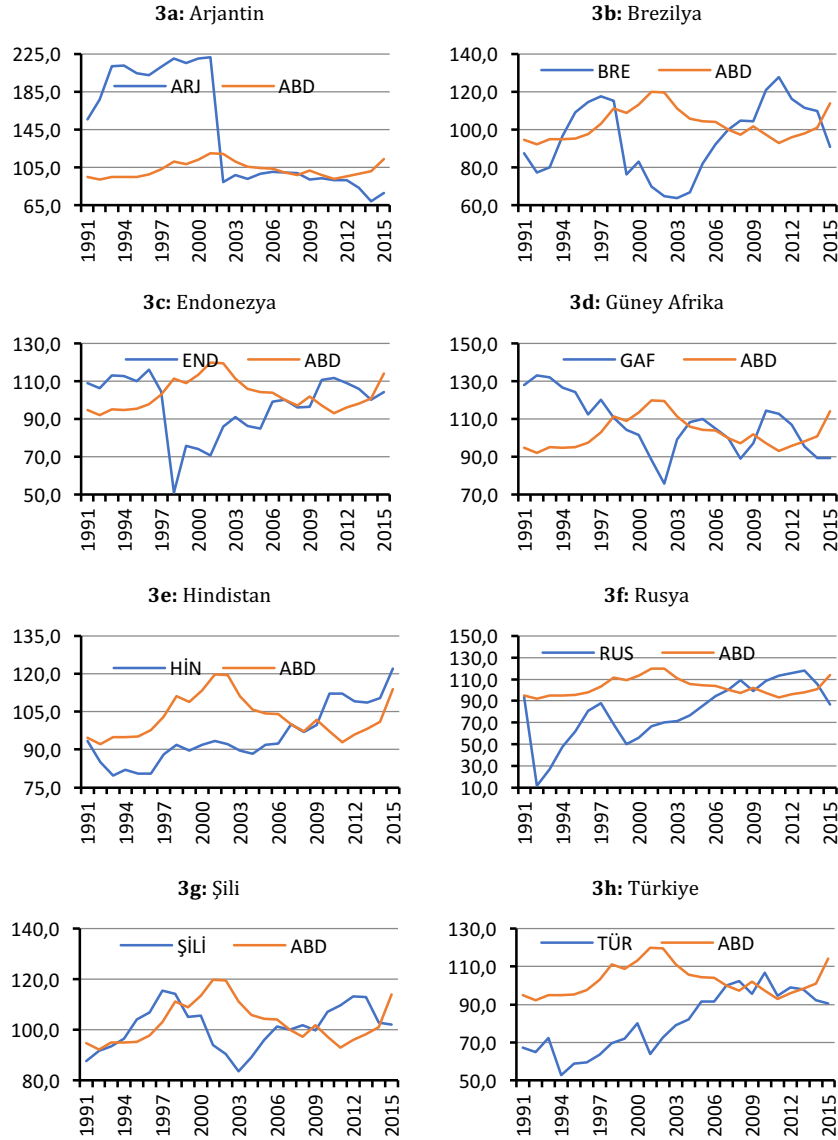

Kaynak: World Bank, World Development Indicators, 2017.

Veriler incelendiğinde 2015 yılı itibariyle en düşük enflasyon Arjantin'de, en yüksek enflasyon ise Brezilya'dadır. Verili dönemde Hindistan, Şili ve Brezilya haricinde ülkelerin yüksek gelirli ülkelerle arasındaki enflasyon farkının azaldığı görülmektedir. Bu durum söz konusu ülkeler için ekonomik belirsizliği ve kırılmalılığı azaltıcı bir gelişmedir. Enflasyon rakamları incelendiğinde tüm ülkelerin tek haneli rakamları barındırdığı gözlemlenmektedir. Ancak Brezilya ve Hindistan için incelenen dönemde enflasyon açısından kısmi bir ilerleme söz konusudur. Söz konusu durum Şili için geçerli olsa da bu küçük bir etkiye sahiptir. Buna göre Arjantin, Endonezya, Güney Afrika, Rusya ve Türkiye enflasyon açısından ilerleme kaydetmişken, Şili, Hindistan ve Brezilya'daki gelişme kısmidir.

Çalışmada analiz edilen diğer bir gösterge de REDK'dir. Literatürdeki çalışmaların önemli bir kısmı REDK ile iktisadi büyüme arasında istatistiksel bir ilişkinin bulunduğunu; iki değişken arasında ilişkinin varlığını kabul eden bu literatürün büyük kısmı ise zayıf REDK ile iktisadi büyüme arasında pozitif bir korelasyonun bulunduğunu göstermektedir (Dollar, 1992; Hausmann, 2005; Rodrik, 2008; Di Nino vd., 2011; Gluzmann vd., 2012). Brezilya'nın REDK verileri incelendiğinde dalgalı bir seyir izlediği görülmektedir. Grafik 3, kırılğan sekizli ve ABD'nin 1991-2015 dönemi için REDK verilerini göstermektedir.

Grafik 3: Reel Efektif Döviz Kuru (1991-2015)

Kaynak: Bruegel Datasets, 2016.

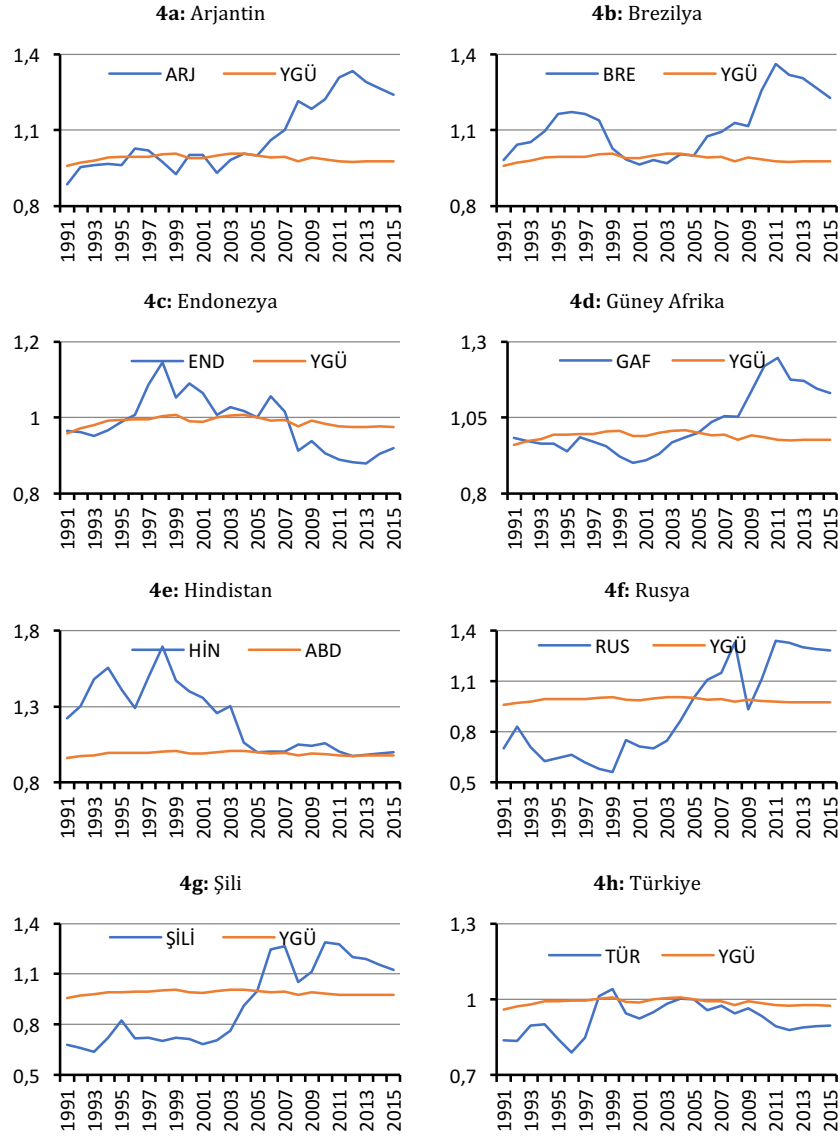
Grafik incelendiğinde REDK'nin dalgalı yapısı kırılğan sekizli için genel bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Ülkelerin genel durumlarına bakıldığında Güney Afrika haricindeki tüm ülkelerin incelenen dönemin çoğunda ABD'den daha düşük REDK büyüklüklerine sahip olduğu görülmektedir. Arjantin bu gösterge bakımından özellikle de 2002 ve sonrasında çok ciddi bir aşama kaydetmiştir. Dolayısıyla Güney Afrika haricindeki tüm ülkelerin REDK noktasında iyi pozisyonda olduğu sonucunu çıkarmak mümkündür.

DTH ülkelerin dış ticaretten kazançlı olup olmadıklarını gösterme açısından önemli bir göstergedir. DTH'deki yukarı yönlü değişimlerin genelde iktisadi büyümeyi pozitif; DTH'deki dalgalanmaların ise büyümeyi negatif etkilediğine yönelik bir literatür bulunmaktadır (Barro, 1996; Mendoza, 1997; Blattman vd., 2003; Grimes, 2006; Nabine, 2009; Wong, 2010; Haq ve Luqman, 2014). Yukarıdaki grafiğe göre yüksek gelirli ülkelerin oldukça istikrarlı bir DTH yapısına sahip olduğu görülmektedir. Kırılğan sekizlinin DTH performansına

bakıldığında ise Hindistan haricinde tüm ülkelerin dalgalı bir seyir izledikleri, yani istikrarsız bir yapıda oldukları görülmektedir.

Grafik 4: Dış Ticaret Haddi (1991-2015)

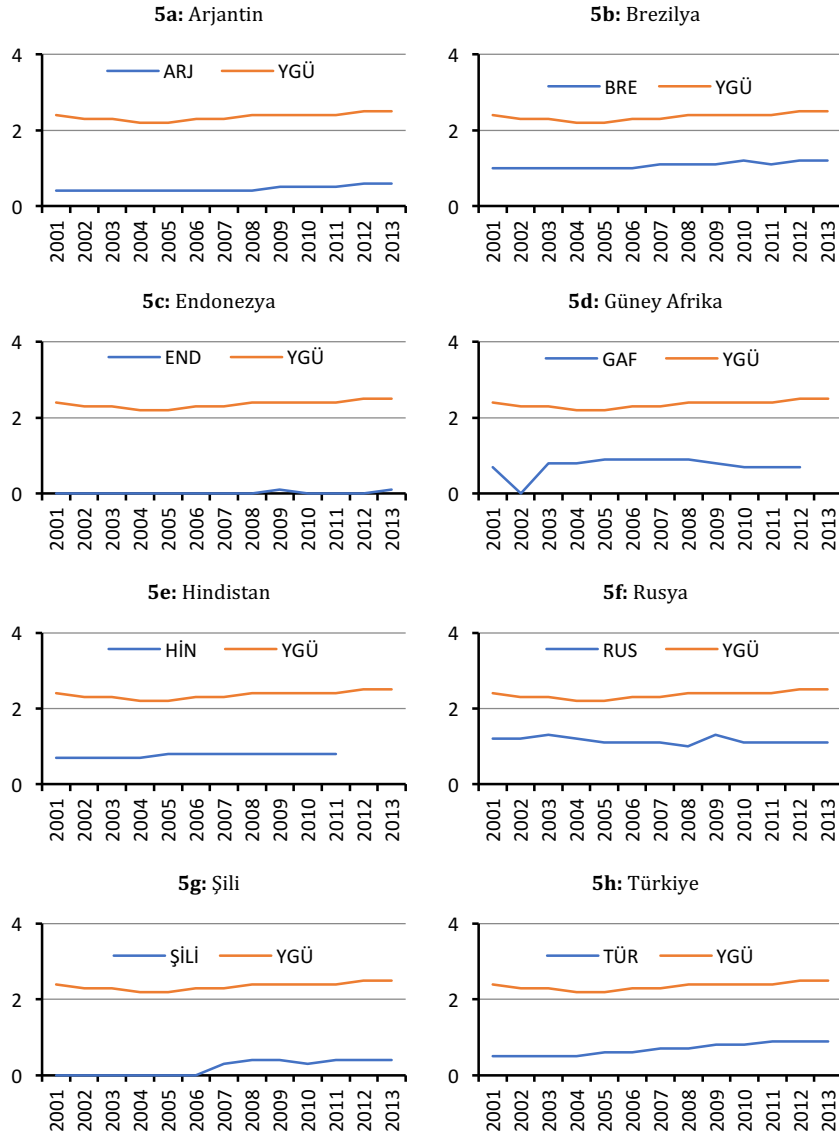

Kaynak: World Bank, World Development Indicators, 2017.

Ülkelerin DTH göstergeleri karşılaştırıldığında Türkiye ve Endonezya haricindeki ülkelerin yüksek gelirli ülkelerden daha büyük değerlere sahip olduğu görülmektedir. Bu gösterge açısından Hindistan hem istikrarlı yapısı hem de yüksek gelirli ülkeleri büyüklük olarak yakalaması bağlamında en iyi durumda olan ülkedir. İstikrarsız yapılarına rağmen yüksek gelirli ülkelerin üstünde DTH verilerine sahip olan Şili, Rusya, Güney Afrika, Brezilya ve Arjantin ise DTH bakımından kısmi gelişme kaydetmiştir. Türkiye ve Endonezya ise DTH verilerinin hem yüksek gelirli ülkelerin altında kalması hem de istikrarsız yapıları nedeniyle bu gösterge bakımından ilerleme kaydedememişlerdir.

Ar&Ge harcamalarının GSYİH içerisindeki payı, yine iktisadi büyümenin önemli belirleyicileri arasındadır. Bu iki değişken arasındaki ilişkinin pozitif olduğu ortaya koyan (Segerstrom, 2000; Zachariadis, 2004; Bilbao-Osorio ve Rodríguez-Pose, 2004; Falk, 2007; Gumus ve Celikay, 2015; Freimane ve Balina, 2016; Sokolov-Mladenović vd., 2016) çalışmalar bulunmaktadır. Aşağıdaki grafiğe göre yüksek gelirli ülkelerin Ar&Ge harcamalarının GSYİH'lerine oranı %2-%2,5 arasında değiştiği; buna karşılık kırılğan sekizli ülkelerinin göstergeleri Rusya haricinde %1 birimi geçmemektedir. Bu sebeple Ar&Ge harcamaları bağlamında kırılğan beşli ülkeleri Rusya haricinde ilerleme kaydedememiştir. Rusya'da ise kısmi bir ilerleme görülmektedir.

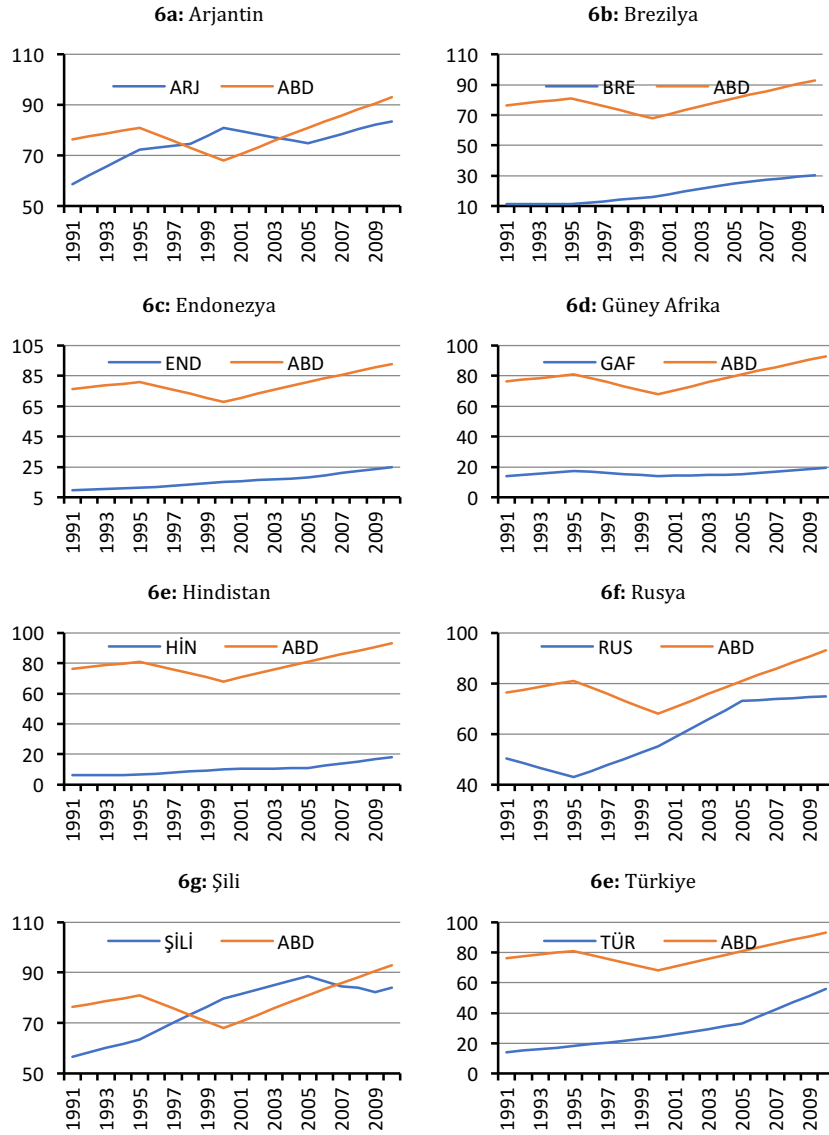
Grafik 5: Ar&Ge Harcamaları %GSYİH (2001-2013)

Kaynak: World Bank, World Development Indicators, 2017.

Analizde kullanılan beşerî ve kurumsal göstergelerden ilki yüksek öğretime kayıtlı öğrenci sayısıdır. Bu gösterge, yüksek öğretime kayıtlı nüfusun yüksek öğretime kayıt çağındaki toplam nüfusa oranını ifade etmektedir. Eğitim, iktisadi büyüme üzerinde pozitif etkisi olan beşerî göstergelerden biridir. Eğitim ve iktisadi büyüme ilişkisini inceleyen çalışmalar, iki değişken arasında pozitif ve anlamlı bir ilişkinin olduğunu ortaya koymaktadır. (Benhabib ve Spiegel, 1994; De Meulemeester ve Rochat, 1995; Gemell, 1996; Barro, 2000; Schultz, 2004; Lin, 2004). Yukarıdaki grafik incelendiğinde Brezilya, Endonezya, Güney Afrika ve Hindistan'ın yüksek eğitime kayıtlı öğrenci sayılarında bir artış yaşanmasına rağmen ABD ile aralarındaki farkın kapanmadığı açık biçimde görülmektedir. Bununla birlikte Arjantin, Rusya, Şili ve Türkiye'nin söz konusu gösterge bağlamında ciddi bir aşama kaydettiği görülmektedir. Özellikle Arjantin, Rusya ve Şili'nin oranları ABD'deki oranlara oldukça yakın seviyelerdedir.

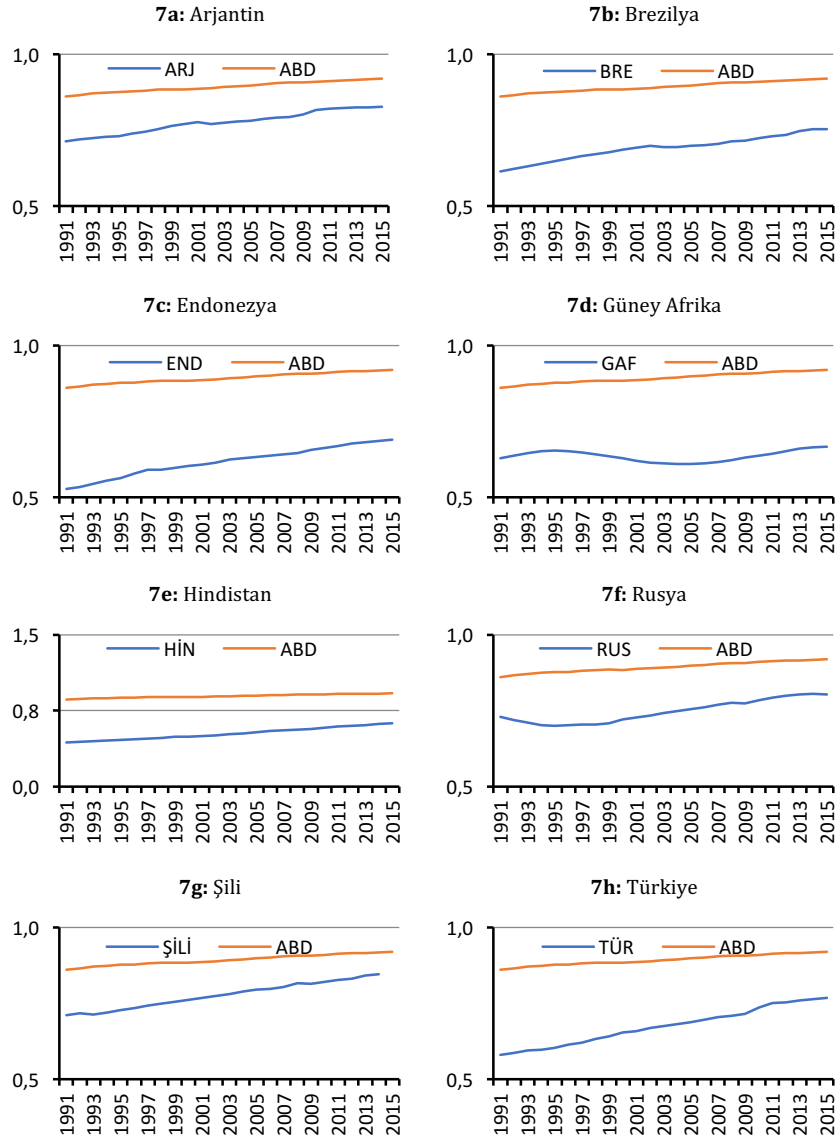
Grafik 6: Yüksek Eğitime Kayıtlı Öğrenci Sayısı (1991-2010)

Kaynak: V-DEM, 2016.

Çalışmada ele alınan bir diğer gösterge de insani gelişmişlik endeksidir. Bir toplumdaki bireylerin yetenekleri, ekonomik durgunluktan çıkmakta ve ekonominin büyümenin sağlanmasında önemli bir rol oynamaktadır. Yüksek yaşam beklentisine sahip sağlıklı bireylerden oluşan, yüksek insani gelişmişlik seviyesine sahip bir toplumda yatırımların getirisi de elbette daha yüksek olacaktır. İnsani gelişmişlik ve iktisadi büyüme arasındaki bu pozitif ilişki, yapılan ampirik çalışmalarla da desteklenmektedir (Ramires vd., 1998; Ranis ve Stewart, 2002; Ranis, 2004; Ghosh, 2006; Tridico, 2007). Grafik 7, kırılğan sekizli ve ABD'yi insani gelişmişlik endeksi bakımından karşılaştırmaktadır. Buna göre tüm kırılğan sekizli ülkelerinin bu gösterge bakımından belirli bir aşama kaydettiği görülmektedir. Ancak incelenen dönem içerisinde Güney Afrika'daki gelişim sınırlıdır. Bu yüzden insani gelişmişlik bağlamında diğer yedi ülkenin her birinde gelişme bulunmakta iken, yalnızca Güney Afrika'da kısmi bir ilerlemenin yaşandığı ortaya çıkmaktadır.

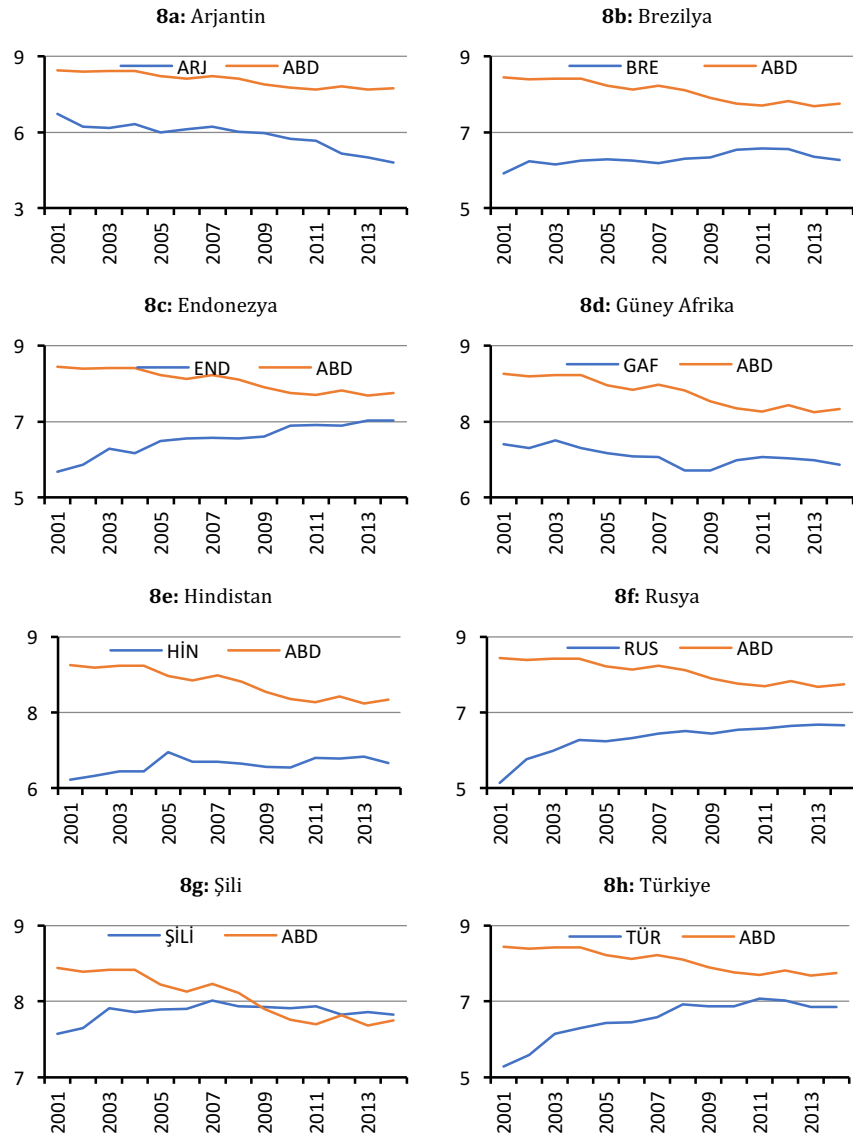
Grafik 7: İnsani Gelişmişlik Endeksi (1990-2014)

Kaynak: UNDP, 2015.

Bireylerin ekonomik faaliyetlerini sürdürürlerken özgürce hareket edebilmeleri sağlıklı bir iktisadi büyüme için önemli bir faktördür. Ekonomik özgürlüklerin olduğu bir ekonomi ile olmadığı bir ekonomi, yatırım yapma noktasında karşılaştırıldığında rasyonel karar birimlerinin ekonomik özgürlüğe sahip ekonomiyi tercih edeceği aşikardır. Sahip olduğu ekonomik özgürlükler sayesinde daha fazla yatırım çeken bir ekonominin, iktisadi büyüme hızı daha yüksek olacaktır. Daha hızlı bir iktisadi büyüme ise, OGT'den daha hızlı bir biçimde uzaklaşmayı sağlayacaktır. Bu ilişki ekonomik özgürlükler ve büyüme arasındaki ilişkiyi test eden literatürdeki ampirik çalışmalarla da desteklenmiştir (Scully ve Slottje, 1991; Torstensson, 1996; De Haan ve Sturm, 2000; Bengoa ve Sanches-Robes, 2003; Dawson, 2003; Doucouliagos ve Ulubasoglu, 2005). Grafik 8 incelendiğinde Arjantin ve Güney Afrika'nın ekonomik özgürlük performansının ciddi bir düşme eğilimine girdiği görülmektedirken, Brezilya ve Hindistan'da ise kısmi bir ilerleme yaşanmıştır. Endonezya, Rusya, Şili ve Türkiye'nin özgürlük endeksi performansının oldukça iyi olduğu; hatta Şili'nin verilerine bakıldığında ABD'den daha yüksek bir ekonomik özgürlük seviyesine sahip olduğu görülmektedir. Bu bağlamda söz konusu gösterge noktasında Arjantin ve Güney Afrika'da ilerleme yaşanmamış, Brezilya ve Hindistan'da kısmi bir ilerleme kaydedilmiş ve Endonezya, Rusya, Şili ve Türkiye'de ise ciddi bir gelişme kaydedilmiştir

Grafik 8: Ekonomik Özgürlükler

Kaynak: Fraser Institute, 2017.

4. Analiz Sonuçları

Kırılgan sekizli ülkeleri, kullanılan göstergeler bağlamında toplu bir biçimde karşılaştırmalı olarak tablo yardımı ile değerlendirilebilir. Göstergeler gelişme olan, kısmi gelişme olan ve gelişme olmayan olmak üzere 3 ayrı kategoride sınıflandırılmıştır. Söz konusu ülkeler arasında bir endeks oluşturmak üzere gelişme olan göstergelere 1 puan, kısmi gelişme olan göstergelere 0,5 puan ve gelişme olmayan göstergelere ise 0 puan verilmiştir.

Tablo incelendiğinde Arjantin'in ekonomik göstergelerden 2 tanesinde gelişme kaydettiği, 1 tanesinde kısmi gelişme kaydettiği, 2 tanesinde ise gelişme kaydetmediği; beşerî ve kurumsal göstergelerde ise yüksek eğitime kayıt ve insani gelişmişlik bağlamında ilerleme sağlamışken, ekonomik özgürlükler açısından ise gerileme yaşandığı görülmektedir. Brezilya'nın ekonomik göstergelerinden 2 tanesinde gelişme, 1 tanesinde de kısmi gelişme bulunurken, beşerî ve kurumsal göstergelerin 1 tanesinde gelişme, 2 tanesinde kısmi gelişme kaydedildiği görülmektedir. Endonezya'da ekonomik göstergelerin 3'ünde gelişme olduğu, 2'sinde ise gelişme olmadığı; beşerî ve kurumsal göstergelerin ise 1 tanesinde gelişme 2 tanesinde kısmi ilerleme olduğu görülmüştür. Güney Afrika'da 2 ekonomik göstergede ilerleme, 1 göstergede kısmi gelişme ve 2 göstergede de gelişme olmadığı; beşerî ve kurumsal göstergeler için 2 göstergede kısmi gelişme olduğu, 1 göstergede ise gelişme olmadığı saptanmıştır. Hindistan ekonomik göstergeler açısından ciddi bir gelişme göstermiş ve 3 adet göstergede gelişme, 1 adet göstergede ise kısmi gelişme sağlamıştır. Beşerî ve kurumsal göstergeler

bağlamında da iyi bir pozisyon yakalayan Hindistan 2 göstergede gelişme göstermiş, 1 gösterge açısından da kısmi bir ilerleme kaydetmiştir. Rusya'nın ekonomik göstergelerinden 2'si kısmi olmak üzere göstergelerin tamamında gelişme kat ettiği görülmektedir. Beşerî ve kurumsal göstergeler bağlamında da aynı performansı sergileyen Rusya tüm göstergelerde ilerleme kaydetmiştir. Göstergeler bağlamında oldukça iyi performans sergileyen ülkelerden biri de Şili'dir. Ekonomik göstergelerinin 2'sinde kısmi olmak üzere 4 göstergede gelişme kaydeden Şili, tüm beşerî ve kurumsal göstergeler bağlamında aşama kaydetmiştir. Türkiye, ekonomik göstergelerin 3'ünde ilerleme kaydederken, diğerlerinde ilerleme kaydedememiştir. Yine incelenen beşerî ve kurumsal göstergelerin tamamında Türkiye'nin ciddi bir aşama kaydettiği tespit edilmiştir.

Ekonomik göstergeler bağlamında ülkelerin durumuna karşılaştırmalı olarak bakıldığında en iyi durumda bulunan ülkenin 4 puanla Rusya olduğu görülmektedir. Rusya'yı almış olduğu 3,5 puan ile Hindistan takip etmektedir. Ardından 3 puan ile Şili, Türkiye, Brezilya ve Endonezya gelmektedir. Bu ülkeleri ise 2,5 puana sahip olan Brezilya ve Güney Afrika izlemektedir.

Beşerî ve kurumsal göstergelerdeki gelişme bağlamında ise en iyi duruma sahip ülkeler 3'er puanla Rusya, Şili ve Türkiye'dir. Bu ülkeler incelenen bütün beşerî ve kurumsal göstergeler bağlamında ilerleme kaydetmişlerdir. Bu ülkeleri beşerî ve kurumsal gelişme bağlamında 2,5 puan ile Hindistan takip etmektedir. Arjantin, Brezilya ve Endonezya almış oldukları 2 puan ile Hindistan'ı takip ederken, Güney Afrika yine düşük performansı sonucu aldığı 1 puanla sekizlinin en son sırasında kendine yer bulabilmiştir.

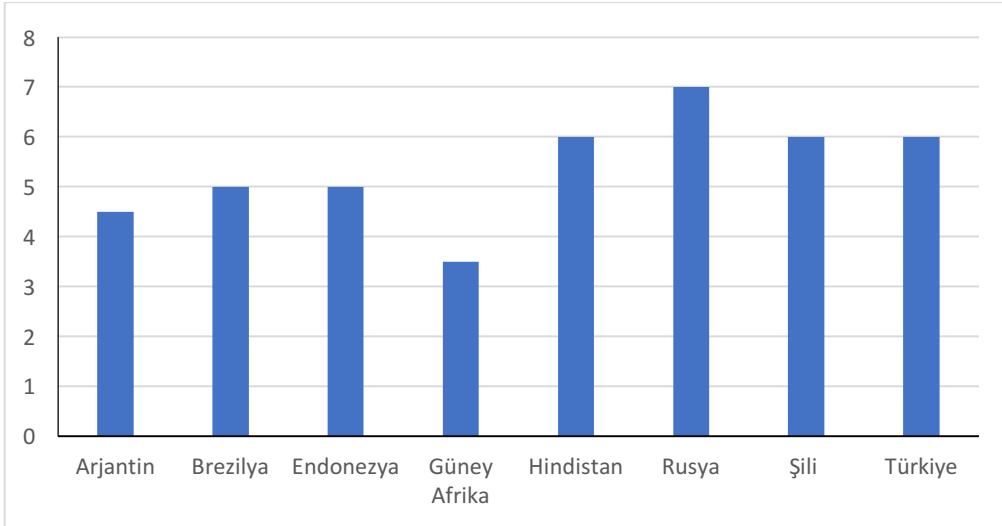
Tablo 1: Analiz Sonuçları

	Arj	Bre	End	G. Afr	Hin	Rus	Şili	Tür
Brüt Sermaye Yatırımları	Gelişme yok	Gelişme var	Gelişme var	Gelişme var	Gelişme var	Gelişme var	Gelişme var	Gelişme var
Enflasyon	Gelişme var	Kısmi gelişme var	Gelişme var	Gelişme var	Kısmi Gelişme var	Gelişme var	Kısmi gelişme var	Gelişme var
REDK	Gelişme var	Gelişme var	Gelişme var	Gelişme yok	Gelişme var	Gelişme var	Gelişme var	Gelişme var
DTH	Kısmi gelişme var	Kısmi Gelişme var	Gelişme yok	Kısmi gelişme var	Gelişme var	Kısmi gelişme var	Kısmi gelişme var	Gelişme yok
Ar&Ge Harcamaları	Gelişme yok	Gelişme yok	Gelişme yok	Gelişme yok	Gelişme yok	Kısmi gelişme var	Gelişme yok	Gelişme yok
Yüksek Eğitim	Gelişme var	Kısmi gelişme var	Kısmi gelişme var	Kısmi gelişme var	Kısmi gelişme var	Gelişme var	Gelişme var	Gelişme var
İnsani Gelişmişlik Endeksi	Gelişme var	Gelişme var	Kısmi gelişme var	Kısmi gelişme var	Gelişme var	Gelişme var	Gelişme var	Gelişme var
Ekonomik Özgürlükler	Gelişme yok	Kısmi gelişme var	Gelişme var	Gelişme yok	Gelişme var	Gelişme var	Gelişme var	Gelişme var
Gelişme olan gösterge sayısı	4	3	4	2	5	6	5	6
Kısmi Gelişme olan gösterge sayısı	1	4	2	3	2	2	2	0
Gelişme olmayan gösterge sayısı	3	1	2	3	0	0	1	3
Toplam Puan*	4,5	5	5	3,5	6	7	6	6

* Gelişme olan göstergeler 1 puan, kısmi gelişme olan göstergeler 0,5 puan, gelişme olmayan göstergeler ise 0 puan olarak hesaplanmıştır.

Tüm bu sonuçlara göre orta gelir tuzağına en uzak olduğu saptanan ülke, toplamda almış olduğu 7 puan ile Rusya'dır. Rusya'yı 6'şar puan alan Hindistan, Şili ve Türkiye izlemektedir. Ardından gelen ülkeler ise 5'er puanlık performanslarıyla Brezilya ve Endonezya'dır. Arjantin 4,5 puan ile bu ülkeleri takip etmekte iken toplam 3,5 puan elde eden Güney Afrika orta gelir tuzağı bağlamında en kırılgan ülke olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum Grafik 9 yardımıyla ifade edilebilir.

Grafik 9: Orta Gelir Tuzağına Uzaklık Endeksi

Sonuç

Çalışmada kırılğan sekizli ülkelerinin seçilmiş bazı ekonomik, beşerî ve kurumsal göstergeleri yüksek gelirli ülkelerle karşılaştırılarak orta gelir tuzağına olan uzaklıkları ölçülmüştür. Analiz sonuçlarına göre tuzağa düşme ihtimali en uzak olan ülke Rusya'dır. Rusya'yı eşit derecede uzaklıkla Hindistan, Şili ve Türkiye izlemektedir. Ardından Brezilya ve Endonezya gelmekte iken, Arjantin bu iki ülkeyi takip etmektedir. Analiz sonuçlarına göre tuzağa düşme ihtimali en yüksek ülkenin Güney Afrika olduğu tespit edilmiştir. Kırılğan sekizlinin orta gelir tuzağından uzaklaşması için her ülkenin eksik kalan yanlarını geliştirmesi ve bu bağlamda bazı tedbirler alması gerekmektedir.

- ✓ Brüt sermaye yatırımları ve Ar&Ge harcamaları göstergelerinde ilerleme kaydedememiş olan Arjantin'in sermaye yatırımlarını artırıcı çeşitli teşvik politikaları, vergi muafiyetleri, fabrika ve arsa temini, sektörel yatırım planlamaları gibi politikalar üretmesi, Arjantin'in yatırımlar noktasında daha cazip hale gelmesini sağlayacaktır. Yine Arjantin için fiyat istikrarını oluşturacak çeşitli düzenleme ve politikalar, ekonomik belirsizliği azaltacaktır.
- ✓ REDK noktasında Güney Afrika'nın yaşadığı olumsuzluk göze çarpmaktadır. Bu bağlamda Güney Afrika'nın kur istikrarını ve katma değerli ürün çeşitliğinin artırıldığı bir dış ticaret yapısının oluşturulmasını sağlayacak adımlar önem taşımaktadır.
- ✓ Güney Afrika ve Türkiye'nin dış ticaret haddi noktasında aşama kaydedemediği görülmektedir. Bununla ilişkili olarak söz konusu ülkelerin uluslararası ticarete rekabetçi olabilecek katma değeri yüksek malların üretimi noktasında atacağı adımlar giderek önem kazanmaktadır.
- ✓ Rusya için kısmi bir ilerleme kaydedildiği görülse de tüm kırılğan sekizlide Ar&Ge harcamalarının istenilen seviyeye gelmediği görülmektedir. Yüksek gelirli ülkelerin ürettikleri ve uluslararası pazarlara sundukları katma değerli ve yüksek teknoloji içeren ürünleriyle rekabet edebilmek için yine ileri teknolojinin yoğun olarak kullanıldığı ürünlerin üretilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla Ar&Ge harcamalarına ayrılacak her ek kaynak gereken ileri teknolojilerin üretilmesi için ciddi bir önem arz etmektedir.
- ✓ Bireylerin ekonomik faaliyetlerini sürdürürlerken özgürce hareket edebilmeleri sağlıklı bir iktisadi büyüme için önemli bir faktördür. Arjantin ve Güney Afrika'nın ekonomik özgürlükleri artırmak adına gerekli yasal ve kurumsal düzenlemeleri ivedilikle gerçekleştirmesi önemli bir politikadır.
- ✓ Tüm bu politikaların yanında ülkelerin yukarıda incelenen göstergeler bağlamında olumlu yanlarını daha da geliştirecek adımlar atmaları ise daha istikrarlı bir yapıya kavuşmalarına yardımcı olmak açısından önemlidir.

Son Notlar

[1] Çalışma sonuçlarına göre toplam faktör verimliliğindeki düşüş büyümedeki yavaşlamanın %85'ini açıklamaktadır.

Kaynakça

- Aiyar, S., Duval, R., Puy, D., Wu, Y., Zhang, L. (2013). Growth Slowdowns and the Middle Income Trap (IMF Working Paper No. 13/71). IMF'den alıntılanmıştır: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2013/wp1371.pdf>
- Bal, D. P., Dash, D. P., Subhasish, B. (2016). The Effects of Capital Formation on Economic Growth in India: Evidence from ARDL-Bound Testing Approach. *Global Business Review*, 17(6), 1388-1400. <https://doi.org/10.1177/0972150916660403>
- Barro, J., R. (1996). Determinants of Economic Growth: A Cross-Country Empirical Study (NBER Working Paper No.5698). NBER'den alıntılanmıştır: <http://www.nber.org/papers/w5698.pdf>
- Barro, R. J. (2000). Education and Economic Growth. Mimeo, Harvard University.
- Benhabib, J., Spiegel, M. M. (1994). The Role of Human Capital in Economic Development Evidence from Aggregate Cross-Country Data. *Journal of Monetary Economics*, 34(2), 143-173.
- Bengoa, M., Sanches-Robes, B. (2003). Foreign Direct Investment, Economic Freedom and Growth: New Evidence from Latin America. *European Journal of Political Economy*, 19(3), 529-545.
- Bilbao-Osorio, B., Rodríguez-Pose, A. (2004). From R&D to Innovation and Economic Growth in the EU. *Growth and Change*, 35(4), 434-455.
- Blattman, C., Hwang, J., Williamson, G., J. (2003). The Terms of Trade and Economic Growth in the Periphery (NBER Working Paper No. 9940). NBER'den alıntılanmıştır: <http://www.nber.org/papers/w9940>
- Bozkurt, E., Bedir, S., Özdemir, D., Çakmak, E. (2014). Orta Gelir Tuzağı ve Türkiye Örneği. *Maliye Dergisi*, 167, 22-39.
- Cheng, C., Dai, L. (2014). The Middle Income Trap, Branching Deregulation, and Political Influence. Erişim Tarihi: 11 Ekim 2017, https://scholar.princeton.edu/sites/default/files/liangdai/files/bank_deregulation_and_political_contribution-1_7.pdf
- Coppedge, M., Gerring, J., Lindberg, S., I., ... Ion, V. (2016). V-Dem [country-year/country-date] dataset v6.2, V-Dem'den alıntılanmıştır: <https://www.v-dem.net/en/data/data-version-6-2/>
- Dawson, J., W. (2003). Causality in the Freedom-Growth Relationship. *European Journal of Political Economy*, 19(3), 479-495.
- De Haan, J., Sturm, J. (2000). On the Relationship Between Economic Freedom and Economic Growth. *European Journal of Political Economy*, 16(2), 215-241.
- De Meulemeester, J., Rochat, D. (1995). A Causality Analysis of the Link Between Higher Education and Economic Development. *Economics of Education Review*, 14(4), 351-361.
- Doucoulagos, C., Ulubasoğlu, M., A. (2005). Economic Freedom and Economic Growth: Does Specification Make a Difference?. *European Journal of Political Economy*, 22(1), 60-81.
- Dritsakis, N., Erotokridos, V., Adamopoulos, A. (2006). The Main Determinants of Economic Growth: An Empirical Investigation with Granger Causality Analysis for Greece. *European Research Studies*, IX(3-4), 47-58.
- Eichengreen, B., Park, D., Shin, K. (2011). When Fast Growing Economies Slow Down: International Evidence and Implications for China (NBER Working Paper No. 16919), NBER'den alıntılanmıştır: <http://www.nber.org/papers/w16919>
- Eichengreen, B., Park, D., Shin, K. (2013). Growth Slowdowns Redux: New Evidence on the Middle-Income Trap (NBER Working Paper No. 18673), NBER'den alıntılanmıştır: <http://www.nber.org/papers/w18673>
- Egawa, A. (2013). Will Income Inequality Cause a Middle-Income Trap in Asia? (Bruegel Working Paper No. 2013/06), Bruegel'den alıntılanmıştır: <http://bruegel.org/2013/10/will-income-inequality-cause-a-middle-income-trap-in-asia/>

- Falk, M. (2007). R&D Spending in the High-tech Sector and Economic Growth. *Research in Economics*, 61(3), 140-147.
- Felipe, J., Abdon, A., Kumar, U. (2012). Tracking the Middle-Income Trap: What Is It, Who Is It, and Why? (Levy Economics Institute Working Paper No. 715), Levy Economics Institute'den alıntılanmıştır: http://www.levyinstitute.org/pubs/wp_715.pdf
- Fraser Institute. Economic Freedom Dataset. Çevrimiçi, <https://www.fraserinstitute.org/economic-freedom/dataset?countries=TUR&year=2014&page=dataset&min-year=2&max-year=0> 15 Eylül 2017.
- Freimane, R., Balina, S. (2016). Research and Development Expenditures and Economic Growth in EU: A Panel Data Analysis. *Economics and Business*, 29(1), 5-11.
- Garrett, G. (2004). Globalizations Missing Middle. *Foreign Affairs*, 83(6), 84-96.
- Gemmell, N. (1996). Evaluating the Impacts of Human Capital Stocks and Accumulation on Economic Growth: Some New Evidence. *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, 58(1), 9-28.
- Gill, I., Kharas, H. (2007). An East Asian Renaissance Ideas for Economic Growth. The International Bank for Reconstruction and Development, Washington.
- Ghosh, M. (2006). Economic Growth and Human Development in Indian States. *Economic and Political Weekly*, 41(30), 3321-3329.
- Grimes, A. (2006). A Smooth Ride: Terms of Trade, Volatility and GDP Growth. *Journal of Asian Economics*, 17(4), 583-600.
- Gumus, E., Celikay, F. (2015). R&D Expenditure and Economic Growth: New Empirical Evidence. Margin. *The Journal of Applied Economic Research*, 9(3), 205-217.
- Haq, M., Luqman, M. (2014). The Contribution of International Trade to Economic Growth through Human Capital Accumulation: Evidence from Nine Asian Countries. *Cogent Economics & Finance*, 2(1), 947000.
- Hausmann, R., Prichett, L., Rodrik, D. (2005). Growth Accelerations. *Journal of Economic Growth*, 10(4), 303-329.
- Nazrul, I. (2013). Beyond the Middle Income Trap: What Kind of High Income Country Can China Become? (ICSEAD Working Paper No. 2013-20), ICSEAD'dan alıntılanmıştır: <http://www.agi.or.jp/workingpapers/WP2013-20.pdf>
- Jimenez, E., Nguyen, V., Patrion, H., A. (2012). Stuck in the Middle? Human Capital Development and Economic Growth in Malaysia and Thailand (World Bank Policy research Working Paper No. 6283), World Bank'dan alıntılanan: <http://documents.worldbank.org/curated/en/603811468049817155/Stuck-in-the-middle-human-capital-development-and-economic-growth-in-Malaysia-and-Thailand>
- Kharas, H., Kohl, H. (2011). What is Middle Income Trap, Why Do Countries Fall Into It, and How Can It Be Avoided?. *Global Journal of Emerging Market Economies*, 3(3), 281-289.
- Kormendi, R., G., Meguire, P., G. (1985). Macroeconomic Determinants of Growth Cross Country Evidence. *Journal of Monetary Economics*, 16(2), 141-163.
- Lin, T. (2004). The Role of Higher Education in Economic Development: An Empirical Study of Taiwan Case. *Journal of Asian Economics*, 15(2), 355-371.
- Levine, R., Renelt, D. (1992). A Sensitive Analysis of Cross-Country Growth Regressions. *The American Economic Review*, 82(4), 942-963.
- Mendoza, E., G. (1997). Terms-of-Trade Uncertainty and Economic Growth. *Journal of Development Economics*, 54(2), 323-356.
- Nabine, D., W. (2009). The Impact of Chinese Investment and Trade on Nigeria Economic Growth (African Trade Policy Center Working Paper No. 77), United Nations Economic Commission for Africa'dan alıntılanan: <http://www1.uneca.org/Portals/atpc/CrossArticle/1/WorkinProgress/77.pdf>

- Paus, E. (2012). Confronting the Middle Income Trap: Insights from Small Latecomers. *Studies in Comparative International Development*, 47(115), 115-135.
- Pavelescu, F. M. (2008). Gross Capital Formation and Economic Growth During Early 2000's in EU-Member and Candidates States. *Romania*, 11(12.17), 0-48.
- Ramires, A. Ranis, G., Stewart, F. (2002). Economic Growth and Human Development in Latin America. *Cepal Review*, 12(78), 7-23.
- Ranis, G. (2004). Human Development and Economic Growth (Yale University Economic Growth Center Discussion Paper No.887), SSRN'den alıntılanan: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=551662
- Robertson P. E. Ye, L. (2013). On the Existence of a Middle Income Trap (University of Western Australia Economics Discussion Paper No. 13.12), University of Western Australia'dan alıntılanan: http://www.business.uwa.edu.au/_data/assets/pdf_file/0007/2275774/13-12-On-the-Existence-of-a-Middle-Income-Trap.pdf
- Schultz, T., P. (2004). Evidence to Schooling in Africa from Household Surveys: Monitoring and Restructing the Market for Education. *Journal of African Economies*, 13(2), 95-148.
- Scully, G., W., Slottje, D., J. (1991). Ranking Liberty Across Countries. *Public Choice*, 69(2), 121-152.
- Segerstrom, P., S. (2000). The Long-run Growth Effects of R&D Subsidies. *Journal of Economic Growth*, 5(3), 277-305.
- Sokolov-Mladenović, S., Cvetanović, S., Mladenović, I. (2016). R&D Expenditure and Economic Growth: EU28 Evidence for the Period 2002–2012. *Ekonomika istraživanja*, 29(1), 1005-1020.
- Torstensson, J. (1994). Property Rights and Economic Growth: An Empirical Study. *KYLOKS*, 47(2), 231-247.
- Tridico, P. (2007). Institutions, human development and economic growth in transition economies. *The European Journal of Development Research*, 19(4), 569-592.
- Tyler, W., G. (1981). Growth and Export Expansion in Developing Countries: Some Empirical Evidence. *Journal of Development Economics*, 9(1), 121-130.
- UNDP. (2015). Human Development Index. Erişim tarihi: 9 Eylül 2017, <http://hdr.undp.org/en/data>
- Uneze, E. (2013). The Relation Between Capital Formation and Economic Growth: Evidence from Sub-saharan African Countries. *Journal of Economic Policy Reform*, 16(3), 272-286.
- Vivarelli, M. (2014). Structural Change and Innovation as Exit Strategies from the Middle Income Trap (The Institute for the Study of Labor Discussion Paper No. 8148), IZA'dan alıntılanan: <http://ftp.iza.org/dp8148.pdf>
- Wong, H. T. (2010). Terms of Trade and Economic Growth in Japan and Korea: An Empirical Analysis. *Empirical Economics*, 38(1), 139-158.
- Woo, W., T. (2012). China Meets the Middle-income Trap: The Large Potholes in the Road to Catching-up. *Journal of Chinese Economic and Business Studies*, 10(4), 313-332.
- World Bank. (t.y.). Country and Lending Groups. Erişim Tarihi: 10 Eylül 2017.
- World Bank. (t.y.). World Development Indicators. Erişim Tarihi: 11 Eylül 2017.
- Wu, Y. (2014). Productivity, Economic Growth and the Middle Income Trap: Implications for China. *Frontiers of Economics in China*, 9(3), 460-483.
- Ye, L., Robertson, P., A. (2016). On the Existence of Middle Income Trap. *Economic Record*, 92(297), 173-188.
- Yeldan, E., Taşçı, K., Voyvoda, E., Özsan, M., E. (2012). Orta Gelir Tuzağından Çıkış: Hangi Türkiye? Cilt.1 Makro/Bölgesel/Sektörel Analiz. Türkonfed, İstanbul.
- Yeldan, E., Taşçı, K., Voyvoda, E., Özsan, M., E. (2013). Orta Gelir Tuzağından Çıkış: Hangi Türkiye? Cilt.2 Bölgesel Kalkınma ve İkili Tuzaktan Çıkış Stratejileri. Türkonfed, İstanbul.

- Yılmaz, G. (2015). Turkish Middle Income Trap and Less Skilled Human Capital, *İktisat İşletme ve Finans*, 30(346), 9-36.
- Zachariadis, M. (2004). R&D-Induced Growth in the OECD. *Review of Development Economics*, 8(3), 423-439.
- Zsolt, D. (2012). Real Effective Exchange Rates for 178 Countries: A New Database (Bruegel Working Paper No. 2012/06), Bruegel Datasets'den alıntılanmıştır: <http://bruegel.org/publications/datasets/real-effective-exchange-rates-for-178-countries-a-new-database/>